

Oslo 19.06.2015

Kunnskapsdepartementet

Høring – NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.*

Norsk Lektorlag viser til høringsbrev fra 19.03.2015

Innledning

Norsk Lektorlag er enig i at det må tas et krafttak for å hindre mobbing i skolen eller knyttet til skolens miljø. Alle elever har krav på å få et trygt psykososialt skolemiljø som fremmer læring, helse og trivsel. Skolens verdier og mål er formulert i Generell læreplan. Vi vil her særlig peke på kapitlet *Kristne og humanistiske verdier* og på kapitlet om *Plikter og ansvar*. Også opplæringslovens kap. 9a er tydelig når det gjelder alle elevers rettigheter og skolens plikter i denne sammenhengen.

I utredningens innledning beskriver utvalget noen overordnede perspektiver som er styrende for hvilke problemstillinger man har vært opptatt av. Ett av perspektivene er at *Faglig læring og sosial læring hører sammen*. Det utvalget her skriver, er Norsk Lektorlag enig i og i tråd med hva vi har sagt tidligere.

NOUen har primært et grunnskoleperspektiv, og mye av forskningen omhandler grunnskole. Mange av tiltakene er utformet slik at de vil treffe best der. Norsk Lektorlag synes det er synd at ikke utvalget har differensiert mer på skoleslag og skoletrinn. Det er også viktig å forebygge mobbing og fremme et godt psykososialt miljø i videregående skole. Mange unge har opplevd mobbing i grunnskolen og har med seg den historien til videregående. Disse må følges opp og støttes. De siste årenes utvikling av russefeiring viser at sosial utestengning skjer gjennom russefeiringens organisering i klikker og «busser». Dette starter allerede fra begynnelsen i Vg1, og elever som av ulike grunner ikke får være med, risikerer å være i permanent utenforskap gjennom alle tre på videregående. Skolen har i liten grad mobilisert en motkultur til de uheldige trendene i russetida, der det som ellers vil oppfattes som grov mobbing, får passere som «bare moro».

Kapittel 13. Arbeid med å fremme et trygt skolemiljø og forebygge krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering.

Forslag knyttet til skolekultur:

Norsk Lektorlag mener at forskningsbasert kunnskap innen fag som psykologi, psykiatri, sosiologi, antropologi og idehistorie bør trekkes inn i rektorutdanningene og i etterutdanningstilbud for undervisningspersonalet slik at forståelsen for mobbeproblematikken ikke blir overflatisk og overforenklet. Også på dette området trengs gode kunnskapsmiljøer i skolen, noe som igjen krever et langvarig arbeid.

Utvalget er opptatt av at et normkritisk perspektiv må innarbeides i skolekulturen. Det er etter vår mening viktig. Skolen skal skape normer og være en gjennomtenkt og tydelig motkultur til

Adresse: Akersgt. 41
0158 OSLO

Internettisider:
WWW.NORSKLEKTORLAG.NO

E-post:
SEKRETARIATET@NORSKLEKTORLAG.NO

Tlfnr 24 15 50 00
Faksnr. 24 15 50 01
Lederens mobtlf. 913 27 691
Generalsekretærens mobtlf. 481 71 611

mye av de negative strømmingene elevene utsettes for, blant annet på sosiale medier. Skolen må få mandat til å være en slik motkultur.

Forslag knyttet til elevene på skolen:

Utvalget foreslår at elevenes forståelse av og kompetanse i hvordan de kan forebygge og håndtere krenkelser og mobbing må styrkes. Det er selvsagt viktig, men dagens regelverk som går på å sikre elevenes rettigheter, må suppleres og balanseres med regler om elevs plikter og konsekvenser ved eventuell forsømmelse av disse pliktene. Den forståelsen og kompetansen utvalget her vil gi elevene, må være forpliktende. Enkeltelever som ødelegger andre elevs læringsmiljø, skal ikke tillates å fortsette med dette. Norsk Lektorlag foreslår at regelverket suppleres slik at det stilles tydeligere krav til elevene, og at disse kravene blir sterkere, jo høyere opp i skoleløpet man kommer. I videregående skole, som er frivillig, bør rett til elevstatus knyttes opp mot plikter. Norsk Lektorlag mener at elever i videregående som mobber og er en trussel for andres psykiske helse, skal kunne miste elevstatusen sin. Reaksjonsmåtene ved uakseptabel atferd bør være tydelige, og først og fremst markere at skolen plikter å beskytte arbeidsro, trivsel og trygghet for de andre elevene. Det bør markeres at man ikke er ute etter å straffe, men at det følger klare plikter med elevrettighetene.

Sosial og emosjonell kompetanse og læreplanene i faget :

På side 151 anbefaler utvalget å tydeliggjøre sosial og emosjonell kompetanse i læreplanverket som en fagovergripende kompetanse, og at denne «bør innarbeides som mål i relevante fag». Norsk Lektorlag vil advare mot en sammenblanding av mål for elevenes sosiale og emosjonelle utvikling og læreplanene i fagene. Dette ble forsøkt i Reform 94 og gagnet verken skolens dannelses- eller utdanningsoppdrag. Målstyringsprinsippet og indikatorer på grad av måloppnåelse preger i stor grad skolens pedagogiske arbeid, og det kan bære galt av sted dersom målstyringsmetodikken også får bre seg til skolens dannelsesoppdrag. Dette peker for mye i retning av sosial ingeniørkunst og ideer om å skape «sovjetmennesket».

Forslag knyttet til foreldresamarbeid:

Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) er hjemlet i opplæringsloven § 11-4, men studier viser at FAU har vært for ensidig opptatt av dugnad og utemiljø og for lite involvert i andre viktig temaer i skolens utvikling. Derfor oppfordrer utvalget skoleeierne til å gjennomføre Utdanningsdirektoratets Foreldreundersøkelse minst en gang pr. år og at foreldre i sterkere grad må involveres når resultater fra Elevundersøkelsen følges opp . Utvalget ber også Kunnskapsdepartementet om å gjennomgå mandatet til Foreldreutvalget for grunnskoleopplæringen (FUG) med mål om å tydeliggjøre oppgavene. Dette gjelder spesielt økt innsats knyttet til det psykososiale skolemiljøet. Dette støtter Norsk Lektorlag. Vi vil samtidig trekke frem foreldrene til de elevene som mobber. Det er svært krevende for lærere og skoleledere å forholde seg til disse foreldrene. Derfor etterlyser Norsk Lektorlag kunnskap og kunnskapsspredning i sektoren om hvordan skolen bør jobbe mot denne foreldregruppen.

Kapittel 14. Håndtering av krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering i skolen.

Når det gjelder håndtering av mobbing, er rolle- og ansvarsfordeling sentralt. Den har vært for usystematisk. Ansvaret må plasseres riktig. Det er viktig at det ikke privatiseres til den enkelte lærer eller elev. Utredningen plasserer dette ansvaret tydelig hos skoleeier, og dette støtter Norsk Lektorlag.

Siden det i første rekke er undervisningspersonalet som skal følge opp og beskytte den enkelte elev mot mobbing i skolen, bør man vurdere regler som gjør det mulig for den enkelte lærer å følge med på hva som skjer. Verken faglærere eller kontaktlærere har mulighet til å se mer subtile og skjulte tegn til mobbing dersom skoledagen er for hektisk eller antall elever pr lærer er for stort. For å sikre at tiltakene vil ha virkning er det nødvendig å lovfeste rett til minimumstid med kontaktlærer for hver elev. Hvert tiltak som læreren pålegges å utføre som del av satsingsprosjektet «Inkluderende skole», må tidfestes – konkrete tiltak som gir kontaktlærer eller faglærer økte oppgaver, må tidfestes, i form av minimumstid til disposisjon per skoleår, opp mot hver elev og hvert enkeltindivid. Første forutsetning for et godt læringsmiljø er en vennlig og myndig klasseromsledelse, der lærer har tid, faglig overskudd og trygghet nok til å se alle elevene. Men når faglærer og kontaktlærer registrerer mobbing i sin gruppe, må de straks

bruke sin autoritet som klasseromsledere og slå ned på mobbingen og understreke at dette er brudd på alt som har med akseptabel oppførsel å gjøre. De må så melde skriftlig sin bekymring videre til skolens ledelse som må forpliktes til å reagere og sette i verk relevante tiltak. Systemet som fanger opp dette, må forsikre lærer om at saken følges opp videre. Det skal ikke være lovlig å overse lærernes varsling av slike saker. Da lærerne ikke har spisskompetanse på dette feltet, må skolene settes i stand til å ha kompetente fagmiljøer som kan følge opp bekymringsmeldingene fra lærerne. De må ha et støtteapparat som fungerer. Dette støtteapparatet må ha en forskningsbasert kompetanse i hvilke metoder som er effektive i arbeidet med det psykososiale miljøet på skolen. Både helsepersonell, sosialfaglig rådgiver, PP-tjenesten og psykolog bør være en del av dette støtteapparatet. Lærere og lektorer skal ha øyne åpne for mobbing, men de skal også ha en god og bred sammensatt skolehelsetjeneste å henvise videre til. Hvis lærer opplever at det ikke har skjedd noe innen en bestemt tid, for eksempel 3 uker, må lærer gis mulighet til å kontakte et eksternt organ som kan ta de nødvendige grep. Det er meget viktig at lærere som opplever at egen skole ikke reagerer, får en tydelig «tjenestevei» til en instans som har myndighet til å gripe inn. Norsk Lektorlag mener at Fylkesmannen kan være klageinstans i mobbesaker, og Fylkesmannen bør også registrere antall klager og føre tilsyn med skoler/skoleeiere som over tid får mange klager.

«Krenkelse, mobbing, trakassering og diskriminering stopper ikke ved inngangen eller utgangen til skoleporten», skriver utvalget i NOU-rapporten. Norsk Lektorlag mener det er viktig at utvalget retter særlig oppmerksomhet mot digital mobbing og de utfordringer som er knyttet til skillet mellom privatliv/fritid og skole/skoletid.

Utvalget tar også opp situasjoner der elever mobbes av lærere. Elevundersøkelser viser at enkelte lærere mobber elever, og også i denne type saker er det viktig at skoleledelse og skoleeier agerer profesjonelt. Skolen må ivareta behovet for å handle raskt og følge opp mistanker, samtidig som den enkelte lærers rett til kontradiksjon må overholdes. Her er det imidlertid viktig at balansen mellom elevenes psykososiale miljø og lærernes arbeidsmiljø ivaretas. Dersom en elev går til søksmål mot en lærer, skal dette behandles som en personalsak, og Arbeidsmiljøloven skal selvsagt fortsatt gjelde.

Kapittel 15. Økt rettssikkerhet ved tydeliggjøring av opplæringsloven kapittel 9a

Vedrørende ny § 9A-1 : Mobbing er ikke alltid begrenset til ett bestemt alders- eller klassetrinn, men grunnskolen er en naturlig arena for å skape gode holdninger og forebygge mobbing og trakassering. Norsk Lektorlag synes derfor det er positivt at det fremgår av ny § 9A-1 at skolene skal ha nulltoleranse når det gjelder ord og uttrykk som krenker verdigheten eller integriteten til en eller flere elever. Elevenes rett til et trygt psykososialt skolemiljø og skoleeiers plikt til å sikre dette fremgår tydelig i den foreslåtte nye § 9A-1. Dette kan være ett av flere tiltak for å endre mobbekulturen som først og fremst rammer elever.

Vedrørende foreslåtte endringer i § 9a-3, tredje ledd – ny § 9A-7 : Utvalget peker på at det er en utfordring at skoleleders regelverkskompetanse er mangelfull og at enkeltvedtakene etter § 9a-3, tredje ledd ofte ikke oppfyller saksbehandlingskravene etter Forvaltningsloven. Årsaken til at enkeltvedtaksformen er valgt i denne paragrafen, er at dette skulle gi eleven økt rettssikkerhet og sikre klageadgang. Utvalget er i tvil om ordningen fungerer slik lovgiver ønsket. Norsk Lektorlag mener at flere saker i media viser at utvalget har god grunn til å tvile på dette. Det tas ikke i betraktning at i situasjoner der læreren eller eleven anklages for mobbing eller krenkende atferd og der det treffes tiltak, vil disse tiltakene ofte få konsekvenser for læreren eller eleven . Vi støtter selvsagt nulltoleranse for mobbing og krenkende handlinger, men som arbeidstakerorganisasjon er Norsk Lektorlag også opptatt av å ivareta de ansattes rettigheter slik at alle parter får en rettferdig prosess. Et tiltak hjemlet i § 9A-7 kan også få innvirkning på rettigheter og plikter til berørte parter. Forvaltningslovens definisjon av enkeltvedtak er *et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer*. Vi synes det er positivt at utvalget foreslår en fremheving av saksbehandlingsreglene i ny § 9A-7, men er bekymret for hvordan klagemuligheten for motparten ivaretas når kravet til enkeltvedtaks form foreslås fjernet. Berørte parter har også andre rettigheter i henhold til Forvaltningsloven som faller bort hvis kravet til enkeltvedtaks form forsvinner fra Opplæringsloven. Vi er blant annet

bekymret for at retten til innsyn og retten til å uttale seg vil bortfalle. (kontradiksjonsprinsippet). Vi har sett flere tilfeller der kontradiksjonsprinsippet ikke blir godt nok ivare tatt av skoleledelsen. Vi ser at enkeltvedtaksformen ikke alltid er egnet, og den kan føre til at konflikter opptrappes. Fjerning av kravet til enkeltvedtaksform forutsetter at § 9A-7 inneholder saksbehandlingsregler som ivaretar rettighetene til alle berørte parter, også den som anklages for å ha mobbet, slik at rettssikkerheten ivaretas. Retten til innsyn, til å uttale seg og til å klage må derfor fremgå av bestemmelsen hvis kravet om enkeltvedtaksform fjernes.

Vedrørende ny § 9a-5 (fastsetting av ordensreglement): Som nevnt har vi sett en økende tendens til at sosiale medier blir brukt til å mobbe og trakassere. Norsk Lektorlag støtter derfor forslaget om å gi skoleeier hjemmel til å fastsette i skolereglementet at læreren kan inndra digitale verktøy når det er grunn til å tro at disse forstyrrer opplæringen og at de blir brukt til å krenke andre elever eller ansatte. Det er bra om vi får en skikkelig lovregulering på dette området.

Kapittel 16. Styrket håndheving av brudd på kapittel 9a i Opplæringsloven

Norsk Lektorlag mener det er nødvendig med en tydeligere ansvarliggjøring av skoleleder og skoleeier i mobbesaker. Det har i dag få eller ingen konsekvenser for skolen eller skoleeieren dersom regler og ambisjoner ikke følges opp. Dette gjelder generelt om krav til faglig og pedagogisk kvalitet i skolen, og det faller særlig uheldig ut innen områder der virkning av forsømmelse blir utydelig eller ikke kan dokumenteres før flere år etter at forsømmelsen har funnet sted. Det trengs virkemidler rettet mot skoleeier som kan synliggjøre, ansvarliggjøre og eventuelt sanksjonere brudd på regelverket, og dette må skje så raskt at elever som rammes, får nytte av det. Den beste måten å synliggjøre regelverket på, er å vise frem reaksjoner i de tilfeller der det brytes.

Klageinstans : Fylkesmannen har og skal fortsatt ha tilsynsansvar for skolesektoren, og Norsk Lektorlag mener at dette embetet også bør være klageinstans i mobbesaker. Barneombudet er i dag først og fremst et talerør for barn og unge, og ombudet jobber for barns rettigheter på alle samfunnsområder. En rolle som klageinstans vil føre til en endring av ombudets mandat og rolle, og ikke minst en betydelig utvidelse av ombudets oppgaver. Barneombudet må bygge opp sin kompetanse som klageorgan og etablere et tettere samarbeid med både fylkesmannsembetene og Utdanningsdirektoratet, som fortsatt vil ha en tilsynsfunksjon. Dette vil kreve ressurser utover det behov ombudet allerede har for å skjøtte sine eksisterende oppgaver. Alt dette kan være krevende, og Norsk Lektorlag mener man heller bør bruke ressurser på å styrke Fylkesmannen som klageorgan. Fylkesmannen har allerede kompetanse som klageorgan og har tilsynsansvar for skolesektoren. Vi mener derfor det er hensiktsmessig å gi Fylkesmannen tilstrekkelige ressurser og bedre virkemidler og sanksjonsmuligheter. Norsk Lektorlag støtter utvalgets syn om at klageadgangen for foreldre og barn bør være et lavterskeltilbud, og et slikt tilbud bør kunne gis av Fylkesmannen.

Kapittel 17. Skoleeierens styring og støtte.

Når det gjelder PP-tjenestens utvidede mandat, er Norsk Lektorlag positiv til utredningens forslag om å styrke PP-tjenestens kompetanse, blant annet gjennom etter- og videreutdanning, og å tydeliggjøre PP-tjenestens rolle i arbeidet. Det er fint at PP-tjenesten er tenkt som en spydspiss i utviklingsarbeidet som blir en del av «Inkluderende skole». Utvalget har bedt Kunnskapsdepartementet utarbeide en veiledende bemanningsnorm for PP-tjenesten. Gitt stram kommuneøkonomi og trolig et varierende engasjement for dette rundt om i landet, ønsker Norsk Lektorlag en lik og forpliktende norm for alle skoleeiere.

Kapittel 19. Å styrke kompetansen

Forslag knyttet til lærerutdanningene :

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag om å endre rammeplanen for *Lektorutdanningen 8-13* slik at fremtidens lektorer får skikkelig kompetanse i å forebygge og håndtere mobbing og trakassering. Dette gjelder også digital mobbing.

Forslag knyttet til etter- og videreutdanning for lærere:

Videre- og etterutdanning av lærere: NLL ønsker ikke at den faglige videre-og etterutdanningen erstattes med en skolebasert kompetanseheving om mobbing. Kompetansesituasjonen i norsk grunnopplæring tilsier at en også i årene fremover må satse offensivt på etter-og videreutdanning i fag og fag-didaktikk. Etter- og videreutdanning som har som siktemål å gi lærerne økt kunnskap om hvordan de kan skape et godt psykososialt miljø og forebygge krenkelser, må komme i tillegg til skolefaglige utdanningstilbud. Det er viktig med all relevant videre- og etterutdanning for å redusere mobbingen. Det er viktig at skolene bygger kunnskap og at man får bedre forskning om hva som er effektive og målrettede tiltak, men Norsk Lektorlag mener dette må komme i tillegg til det skolefaglige og primært rettes mot samarbeid med PP-tjeneste og skolehelsetjeneste.

Kapittel 21. Inkluderende skolemiljø – en ny statlig satsing

I forbindelse med alle forslagene om tiltak for å bedre elevenes psykososiale skolemiljø som utvalget kommer med i denne NOUen vurderer utvalget en ny statlig satsing – *Inkluderende skole* – som et overordnet tiltak, og man ønsker å etablere et partnerskap for *Inkluderende skole* der partnerne forplikter seg og blir ansvarliggjort. Satsingen skal være forskningsbasert. Norsk Lektorlag støtter en slik satsing, og vi mener at denne satsingen må følges opp med ekstern forskningsbasert evaluering. Norsk Lektorlag ønsker å delta i et slikt partnerskap.

Vennlig hilsen

Gro Elisabeth Paulsen (sign.)

Leder

Norsk Lektorlag